

MARIA GOOS

OUMI

Oumi (Marokkaans: mijn moeder) is een monoloog die ik voor Nasrdin Dchar geschreven heb. Hij speelt in de monoloog verschillende karakters.

Hoewel alle figuren door één acteur worden gespeeld zijn er soms stukjes dialoog tussen het ene en het andere personage.

Als Nasrdin in de vertelling de dialoog vertelt dan staat deze tussen aanhalingstekens, als hij de dialoog actueel maakt, de situatie speelt, dan staat de dialoog weergegeven met in de aanhef de naam van diegene die aan het woord is.

De tekst kan hier en daar een beetje afwijken van de tekst in de gespeelde voorstelling.

In het najaar van 2012 gaat de voorstelling Oumi op tournee als avondvoorstelling; de avondvoorstelling is een uitgebreidere versie van de lunchvoorstelling.

Maria Goos

Nasrdin staat in het decor van de restanten van een huis waarin Nederlandse en Marokkaanse elementen te zien zijn. Op het decor worden foto's en filmpjes geprojecteerd die gemaakt zijn tijdens de tournee van Avenier en tijdens het verblijf van Nasrdin en mij bij de Familie Dchar in hun huis in Oujda in mei 2010.

Hij spreekt tegen het publiek.

nasrdin Begin van het jaar 2007. De première van De Geschiedenis van de Familie Avenier, deel 1 en deel 2.

We staan met tien acteurs op het toneel van de stadsschouwburg in Amsterdam.

We buigen, we buigen, we buigen, we gaan af, we gaan weer terug, we krijgen bloemen.

We lopen weer af.

Ik voel geen huid meer, ik heb geen smaak meer, ik voel alleen nog maar mijn botten, die me, ternauwernood, overeind houden.

Ik ben Nasrdin Dchar. Ik heb een Heao diploma en ik heb zojuist première gehad in de Amsterdamse stadsschouwburg.

Ik heb Mohammed gespeeld. Mohammed die bij de Familie Avenier op de zolder tussen de dozen met mixers, transistors, droogkappen, stofzuigers, televisies, en koffiebonenmalers woonde.

Ik kijk in de spiegel. Ik zie mijn vader.

Ik verwijder de snor. Dat ben ik. Ik ben mijn vader zonder snor.

Ik bel mijn ouders. 'Alles is goed gegaan.' Mijn moeder is blij. Ze roept naar mijn vader. *Marokkaans* 'Ik heb Nasrdin aan de telefoon. Alles is goed gegaan.'

Ik hoor mijn vader lachen en in zijn handen klappen. *Marokkaans* 'Goed zo jongen, goed zo!'

Ik heb net voor achthonderd mensen zijn geschiedenis gespeeld. Hij zit, in Steenberg, met zijn benen opgetrokken, op de bank te kijken naar *titel in het Marokkaans* 'Verboden Begeerte', de Arabische soap die hij al jaren elke dag volgt. Ik ben in de schouwburg. Dan ga ik naar de feestzaal, naar mijn twee zussen en mijn meisje. Mijn zusje staat te bellen. Ze zegt: 'Ik heb mamma aan de telefoon. Ze zegt dat pappa zit te huilen.' Mijn meisje vraagt: 'Waarom huilt hij?'

Mijn zussen en ik kijken elkaar aan. 'Gewoon' zeg ik.

Mijn zussen knikken. Zo is het.

Mijn meisje knikt ook. Ze kent onze familie al tien jaar. Als wij 'gewoon' zeggen dan moet je niet verder vragen.

Ik zie mijn collega's aan de champagne. Ik drink binnen een uur wel tien glazen spa. De

actrice die spiernaakt voor Mohammed op het toneel stond komt de feestzaal binnen. Mijn zussen zwaaien vriendelijk naar haar. De actrice kan er ook niks aan doen dat mijn ouders niet zullen komen kijken. En om nou te vragen of ze voor één keer, als we in de buurt van Steenbergens spelen, haar kleren wil aanhouden... gaat te ver. Gaat echt te ver. Alhoewel... nee! Gaat te ver.

Hoe noem je die mensen waarmee je werkt, waarmee je 's avonds op het toneel het herhaalbare lief en het leed van een familie deelt en overdag in de bus het onverwachte lief en het leed van het leven? Zijn dat collega's? Zijn dat vrienden? Het voelt als familie.

Einde voorjaar 2007. De lezing van Avenir 3 en 4.

Vlak voor de zomerstop zitten we op een warme zomermiddag op het kantoor van Het Toneel Speelt. We zijn allemaal gespannen. We gaan lezen hoe het de Familie Avenir in aflevering 3 en 4 verder zal vergaan.

Wat ik lees is mooi, heel mooi. Maar na afloop verzin ik een smoes, dat ik een afspraak heb en dringend weg moet.

In de trein, op weg naar Rotterdam waar ik woon, zie ik in de weerspiegeling mijn gezicht waar het Hollands landschap doorheen trekt. Ik zie iets in dat gezicht wat ik nooit eerder heb gezien. Het zal de vermoeidheid zijn. Het was een zwaar seizoen. Ik moet deze zomer goed uitrusten want na de zomer beginnen de repetities van Avenir 3 en 4.

In ons huis zal ik wel tot rust komen. Ons huis in Marokko. Met het dakterras. En de mooie kamers. We gaan er weer naar toe. Over een paar weken.

Zomer 2007. Ons paleis.

Mijn vader, mijn moeder, mijn zussen, mijn meisje en onze buurvrouw Adrie zitten op Brussels Airport op mij te wachten.

Mijn broer, die in Parijs woont, heeft het te druk. Hij gaat dit jaar niet mee naar ons huis.

Mijn vader draagt mij, zoals elk jaar, op om in de taxi in Oujda geen woord te spreken. 'Geen woord! Want jouw Arabisch is zo slecht, dan weten ze meteen dat we buitenlanders zijn en dan wordt de rit twee keer zo duur.'

Het wil er bij mijn vader maar niet in dat het voor heel Marokko meteen duidelijk is dat wij buitenlanders zijn, ook als we zonder bagage over de markt lopen. Ze zien het aan wat we dragen, hoe we lopen en ze merken het aan hoe we onderhandelen. We worden overal afgezet, net als alle buitenlanders.

Adrie, onze buurvrouw in Steenbergens, is gescheiden en gaat nu een rondreis door

Marokko maken. Ze gaat nu eindelijk ons huis zien, ons paleis. Adrie, die een hekel heeft aan stilte, is in een feeststemming.

adrie *Brabants* Ja Nas, dan is het nou toch echt zo ver. Dan ga ik het nou toch echt meemaken. Dan ga ik het nou toch echt met eigen ogen zien. Het huis. Dan weten we dan nou toch echt eens waar het allemaal goed voor was.

nasrdin Adrie kijkt eens rond en merkt dat ze de enige is die geen hoofddoekje draagt.

adrie Zal ik ook een doekske opdoen, Nas? Net zo makkelijk. Vroeger liepen wij allemaal met een doekske. Toen jouw moeder naast ons kwam wonen droeg zij geen doekske, maar ikke wel. Zeker als er net een permanent in zat, dan ging ik de deur niet uit zonder doekske. Zo'n permanent kan ook niet alles hebben, wat denkte gij nou. Als ge niet een doekske om had, liepte na drie weken weer voor schandaal met dat haar. Maar het was ineens afgelopen hè, met de korte mouwkes en met zonder doekske van Habiba. Witte gij nog dat ze op de fiets ging, met voor haar doen een korte rok aan en met haar haar los? Of wasde gij er toen nog niet. En jouw vader vond het ook niks, dat ze van die lange rokken ging dragen en doekskes en alles. Maar ja.

nasrdin Zoals bij ons in de familie het woord 'gewoon' een woord is met de betekenis 'niet doorvragen', zo is bij Adrie gesteld met 'maar ja.' Na 'maar ja' vraag je niet verder, maar verander je van onderwerp.

adrie Ze had al veel eerder al Nederlands kunnen praten hè, jullie moeder. Ik had het haar wel willen leren hoor. Maar jullie vader zei altijd: 'Dat hoeft niet, want we gaan toch terug, want we zijn een huis aan het bouwen.' Maar ja.

nasrdin Ik weet niet zeker meer of ik in ons huis wel tot rust zal komen.

adrie Kek nou toch 'es! Alles met van die mooie tegels! En niet alleen de vloeren, maar ook de muren hier. Dat zou ik thuis ook best mooi vinden. Och Habiba, hoeveel keukens hedde hier wel nie? Drie keukens. Nou Nas, ik heb het dikwijls zielig gevonden voor jullie, dat jullie nooit nergens naar toe gingen en wij altijd maar op pad waren met ons Emile, eej, dan weer naar Legoland en dan weer naar die tunnel door dat aquarium eej, en naar Benidorm en alles en jullie zaten maar in huis, maar... da ziede dan nou toch maar: twas nie voor niks. Tis zowat een paleis hier. En wat hebben wij nou! Foto's van ons Emile die moest overgeven in de accelerator ! En hedde nou ok nog een dakterras waar ge kan zonnen? Laat

'es zien, Nas.

nasrdin Emile ging het ene jaar naar Benidorm en het andere jaar naar Venezuela alhoewel Adrie dacht dat dat Spanje was. En ze gingen skiën en weekendjes naar Parijs en naar Londen. Wij zijn één keer naar de Efteling geweest en één keer naar Madurodam en twee keer naar de dierentuin. Dat was het. Maar ja, wij waren dan ook een paleis aan het bouwen, zei pappa. Zei mamma.

De imam roept op tot gebed. Mijn moeder komt met grote pannen naar boven. We gaan vanavond met twintig mensen op het dak eten. Ze ziet ons zitten.

habiba Adrie, zit jij beetje goed zo in zonneke? Wil jij een kleine beetje lekker eten? Ik pak mooie bordje voor jou, Adrie. Is goed.

In het Arabisch maakt Oumi, mijn moeder, zulke mooie zinnen. Die heeft Adrie nog nooit gehoord. Moe. Heel moe.

Ik probeer te genieten van de aanwezigheid van mijn familie, mijn échte familie. Mijn ooms, mijn tantes, mijn neven en mijn nichten. Ze komen allemaal langs. Mijn moeder, mijn zussen en mijn meisje, schillen, stoven, bakken, grillen, en lopen door de gangen met grote dienbladen vol lekkers. Mijn familie zit en lacht en is blij.

Ze zijn allemaal zo trots op me. Maar ik voel me niet goed. Ik heb het benauwd, ik ben duizelig. Kan ik niet meer tegen de hitte?

neef Nasrdin, is het waar, heb je een huis gekocht? En ben je op televisie? Waarom wordt dat hier niet uitgezonden als jij op televisie bent? Kan je een video meebrengen volgende keer?

nasrdin Ik denk aan de serie waarin ik een man zoen en aan de serie waarin ik met een vrouw een bed lig. Ik voel me opeens een pornoacteur.

neef En sta je echt op een toneel? Spreek je dan Nederlands? Kan iedereen dat verstaan? Klappen ze dan voor je? Moet je dan acteren? Wat acteer je dan?

nasrdin Ik speel Mohammed.

neef O je speelt een Marokkaan! Wat toevallig! Is het een goede man?

nasrdin Het is een man die naar Nederland is gegaan.

neef O net als je vader. Is hij rijk geworden?

nasrdin Nee, hij is een dief geworden. Hij gaat er met het geld van de Nederlandse familie die hem vertrouwt vandoor.

Dat laatste zeg ik niet. Ik voel me nu niet alleen een pornoacteur maar ook een verrader. Ik verraad mijn vader, mijn moeder, mijn hele familie. Ik verraad eigenlijk heel Marokko. Gelukkig is er een groot familiefeest. Dan is er zoveel aan de hand met eten en zingen en kinderen die geboren zijn en vrolijkheid... dan kom ik er vast mee weg. Waarmee precies weet ik niet, maar ik kom er mee weg. Dat zit in mijn hoofd.

Aan de mannentafel vertellen mijn ooms moppen. Zo gaat het altijd. De vrouwen zetten eten op tafel en de mannen vertellen moppen.

Er hangt een geconcentreerde stilte als er een mop verteld wordt. Ik sluit even mijn ogen. Ik kan me niet voorstellen dat ik in een kleine kamer ben met twee grote ronde lage tafels met aan de ene tafel vijftien vrouwen en aan de andere tafel twintig mannen. Ik ben alleen. Ik ben hier helemaal alleen. Omdat ik een verrader ben. Omdat ik geld verdien met op het toneel te vertellen dat we dieven zijn. Dat ook de betrouwbaren van ons toch dieven zijn. Stil. Voor het eerst in maanden is het stil. Alleen het spannende gefluister van mijn lievelingsoom die een mop vertelt is te horen. Dan breekt er een oorverdovend gebrul en gejoel uit. Mijn lievelingsoom wordt op zijn schouders geslagen. Mannen en vrouwen klappen in hun handen en wrijven de tranen uit hun ogen.

Ik zie mijn meisje aan de vrouwentafel zitten. Ik wil ook een mop vertellen. Ik ben acteur. Als er nou iemand in dit gezelschap weet hoe hij een mop moet vertellen dan ben ik dat! Ik begin zachtjes. Alsof het alleen voor de oom naast mij is bedoeld. Maar binnen tien seconden is het stil in de kamer. Niemand eet meer. Niemand loopt meer de kamer in of uit. Zelfs de baby huilt niet meer. Halverwege weet ik al niet meer welke mop ik aan het vertellen ben. Ik zie de verwachtingsvolle blikken van mijn ooms, mijn neven, mijn vader, mijn moeder, mijn zussen en mijn meisje. In een duizelingwekkende stilte glibber ik het ravijn in. Het zweet gutst over mijn rug. 'Neus' wat is 'neus' ook alweer in het Marokkaans? Mijn zus helpt me. *Marokkaans* 'Neus!' roept ze heel hard en ze begint op haar bovenbenen te slaan van de pret, ten teken voor mij dat de martelgang voorbij is en ten teken voor de rest dat het tijd is om in lachen uit te barsten. Hun gelach klinkt als het gehinnik van een stervend paard.

Gelukkig zijn er schalen met eten waar we ons op kunnen storten.

Die zomer vraag ik mijn meisje, na een verkering van tien jaar, eindelijk, ten huwelijk. Op mijn knieën, met een ring. We zijn heel erg blij. Mijn familie is ook blij.

Ik heb een daad gesteld. Ik heb mij uitgesproken. Ik heb mij verbonden. Ik heb een stap gezet. Ik voel me voor het eerst van mijn leven een man. Geen jongen meer. Een man. Eindelijk.

We kiezen een datum. Het gaat gebeuren.

Ik ben heel gelukkig. Wij zijn heel gelukkig.

Mijn vader had op deze leeftijd al vier kinderen.

Einde zomer 2007. Terug in Nederland.

Mijn benauwdheid wordt niet minder. Het wordt erger. Na een verkering van tien jaar maak ik het nu van de een op de andere dag uit met mijn meisje.

Haar wereld stort in. Ik zie hoe ze naar me kijkt en ik realiseer me dat ik blijvende schade heb aangericht. Hoe dit ook afloopt. Ik heb iets definitief kapot gemaakt.

Iedereen is verbaasd. En verdrietig. Alhoewel... soms, bij sommige familieleden, denk ik iets anders te horen. 'Beter met een Moslima trouwen. Is beter.' Niemand zegt het. Maar ik denk het. Ik denk dat zij denken: 'Beter zo.' We begrijpen elkaar. Ik bedoel: we begrijpen elkaar helemaal niet. We begrijpen alleen dat dit weer zo een situatie is. Zo een situatie die zó is dat je er maar beter niet over kan praten. Dát begrijpen we van elkaar. Ze was mijn eerste meisje. Nu ben ik vrij. Als er nu een meisje in een café een briefje in mijn hand stopt met haar telefoonnummer erop dan kan ik haar bellen. Dan ga ik haar zeker bellen ! Als je geen kutmarokkaan bent, dan ben je een lekkere Marokkaan. Gewone Marokkanen bestaan niet.

Leven! Ik wil leven! Ik wil vrij zijn. Ik wil lucht!

De benauwdheid neemt toe. Na de zomer gaan we repeteren, Dan moet het over zijn.

Het wordt erger.

Na een week, waarin ik nauwelijks slaap, schrijf ik een brief naar de schrijfster Maria Goos en naar de regisseur Jaap Spijkers.

leest voor 'Ik ben even helemaal de kluts kwijt. Ik voel me totaal niet gelukkig op dit moment. En dat komt doordat er met dit verhaal bij mij iets wakker is geschud waarvan ik nooit had gedacht dat dat zo heftig zou spelen in mijn leven en nu dus ook in mijn werk.

leest snel een stukje tekst door, dan

'In deel drie komt oom Adbel uit Marokko bij de familie Avenier in Brabant en gaat er uiteindelijk, samen met Mohammed, met het geld vandoor. En hoe je het wendt of keert, hoe menselijk de personages in het stuk ook zijn geschetst, ik blijf met een klotegevoel

achter.

Door Mohammed te spelen heb ik de geschiedenis van mijn vader verteld. Mijn vader is in het begin van de jaren zestig in een trein gesprongen en hij wist niet waar hij eruit zou stappen. Dat werd Steenbergen, waar ik geboren ben. In deel drie blijkt Mohammed schuldig aan verduistering. Het voelt als verraad. Ik denk dat ik eruit moet stappen.'

Binnen vierentwintig uur heb ik alle familieleden van Avenir aan de telefoon gehad. Maar ik heb mijn besluit genomen. Wat moet dat moet. Ik wil ergens voor staan. En hier sta ik voor.

Als ik in Steenbergen bij mijn ouders op bezoek ben valt het me op dat mijn vader lang en veel uit het raam kijkt en ik vind dat mijn moeder lang en veel naar mij kijkt. Over de verbroken relatie praten we niet. Ook niet over waarom ik niet meer in het grote toneelstuk speel. Ze weten het van mijn zus. Dat zie ik aan hun gezicht en aan hoe ze door de kamer bewegen. Gaat mijn vader mij omhelzen, straks in de gang als ik mijn jas aantrek? Gaat hij dan zeggen: 'Ik ben trots op je.' Gaat mijn moeder mij in de keuken roepen om de kommen van de bovenste plank te halen. Gaat ze mij dan, terwijl ik op het wankele trapje sta, vasthouden en fluisteren: 'De familie is trots op je.' Ze lijken het niet van plan.

Is mijn verwarring besmettelijk? Sinds wanneer staat mijn moeder zo langzaam op van de bank? Sinds wanneer loopt ze zo vaak stil en zuchtend naar de keuken?

Ik ben dertig. Mijn moeder was op die leeftijd mijn vader al achterna gekomen.

Hij leest voor.

'Lieve Nas, heel erg hartelijk dank voor je mail. Ik zag je zitten tijdens en na de lezing en toen wist ik het eigenlijk al. Je witte smoeltje en je ogen waar ontredde in te lezen viel. Ik vind het heel heel erg jammer, maar ik denk dat het een weg is die je moet gaan, onontkoombaar moet gaan.'

leest even snel een stuk door, dan 'Loyaliteit kan mooi zijn, maar ook verstikken en beperken. Maar het komt echt wel goed met jou. Je bent me heel heel erg dierbaar geworden... *weer een stukje wat we niet verstaan* maar ik heb ook respect voor je consequente handelen. En wellicht kunnen we samen eens iets maken over deze problematiek.'

Problematiek? Zit ik in een problematiek?

Nazomer 2007. De verjaardag van Oumi.

Zeven maanden geleden stond ik nog als Mohammed in deel 2. Nu beginnen ze aan deel 3 en 4, zonder mij.

Drie maanden geleden dacht ik nog dat ik dit jaar zou trouwen. Nu zit ik alleen in onze flat. Die we moeten verkopen. Ik zit elke avond in die flat te wachten tot het donker wordt. Dan voel ik me wat rustiger. Niet gelukkiger, alleen maar wat rustiger. Dan, op een avond, wordt er tegen mijn raam getikt.

Het regent, maar de regen slaat nooit over de galerij heen, tegen mijn raam aan. Er wordt weer getikt, maar nu tegen het glas van de voordeur.

Oumi. Mijn moeder. Mamma. Alleen. Oumi is gekomen, alleen. In de avond. En het regent. Dan is er iets verschrikkelijks gebeurd.

Ze staat met haar voeten verder uit elkaar dan anders. Alsof ze bang is dat ze om zal waaien.

Ze drukt met één hand haar handtas tegen haar buik. Met de andere hand houdt ze de tas goed dicht. Even denk ik dat ze er een pistool in verbergt. 'Het gaat niet goed met mij', dendert het door mijn hoofd. Wat wil ze. Wat komt ze doen.

nasrdin Mamma?

Ze trekt haar schouders hoog op en blijft zo staan. De kleine regendruppels die op de schoudervullingen van haar zwarte djelebba lagen rollen snel, alsof ze achterna gezeten worden, naar beneden. Ik denk: ze is bij pappa weggelopen.

nasrdin Mamma? Waar is pappa?

Ze laat haar schouders zakken. Ze kijkt me aan.

habiba *Eerst Marokkaans* Jij bent echt een beetje slecht bezig Nasrdin. Wat is er in jouw hoofd. Je bent een beetje heel dom bezig. Met je werk. Echt waar.

En ze gaat weer.

nasrdin Mamma! Mamma!

Ze is niet van plan om zich om te draaien, om nog iets te zeggen. Eerst loop ik de gang van mijn flat in. Wat was dat? Wie was dat? Dan loop ik weer naar buiten. Ik hang over de balustrade als ze beneden de flat uit komt. Druppels in mijn nek.

nasrdin Mamma!

Ze kijkt niet op of om. Ze haalt alleen maar haar schouders op.

Ze loopt de straat uit, met haar schommelende gang. Haar tas tegen haar buik gedrukt en in haar hand alvast de strippenkaart. Dat is mijn moeder. Oumi. Ik weet het zeker! Ik ren haar achterna.

nasrdin Mamma! Hij gaat er met het geld van de familie vandoor!

Dat vertel ik dan. Ik vertel dat Marokkanen dieven zijn. Ik vertel dat pappa hier kwam en de boel belazerd heeft.

Ik hoor haar iets sissen als: 'Sjongejongejonge.' Ze stopt en kijkt me aan.

habiba Hoe heet die man.

nasrdin De man die ik speel? Mohammed.

habiba Zo heet pappa ook.

nasrdin Ja, zo heten wel meer Marokkanen.

habiba Hoe heet hij verder?

nasrdin Weet ik veel.

habiba Dchar?

nasrdin Nee, natuurlijk geen Dchar.

habiba Hoeveel verdien je er mee.

nasrdin Je snapt het niet. Je snapt niet waar het om gaat.

habiba Nee, jij snapt niet waar het om gaat. Het is gelukt. Alles is gelukt. En nou wil je het niet. Je had een huis, je had een vrouw, je had goed werk. Waarom maak jij alles kapot.

nasrdin Maar het gaat er toch om wát ik vertel! Niet dát ik het vertel?

habiba Er komt toch niemand kijken? Wie ziet dat nou!

nasrdin Niemand kijken? Er zitten elke avond achthonderd mensen!

habiba Ik bedoel: niemand van ons.

nasrdin Dat maakt het toch alleen maar erger?

Ze loopt weg. Zonder nog op of om te kijken. Inmiddels ben ik doorweekt. En ik denk: wie is die vrouw die ik oumi noem. Mijn moeder.

Begin van de herfst 2007.

Ze zit op de bank, met aan elke kant een dochter. Ze heeft haar mooiste sjaal om, die ze met de mooiste speld, die met de kleurige steentjes erop, heeft vastgemaakt.

Mijn moeder kan heel goed jarig zijn. Maar dit jaar is álles anders. Mijn meisje is er niet bij, mijn moeder is een week eerder door de stromende regen gekomen om mij te vertellen dat ik alles kapot maak, en mijn vader is niet thuis.

Als ik vraag waar hij is trekt oumi haar schouders weer hoog op en blijft zo zitten.

‘Pappa is boos’, zegt mijn zus.

‘Ja pappa is boos’ zegt oumi. ‘Ik doe het niet meer. Niet meer twee keer! Eén keer genoeg. Is genoeg!’

‘Ze heeft een pan door de keuken gegooid’, zegt mijn zus.

‘Nee’, zegt oumi, niet een pan door de keuken gegooid. Pan viel. Boem.’ Alles nog steeds met die schouders zo hoog. Dat met die schouders, dat is iets van de laatste tijd. Dat heeft ze nooit gedaan.

‘Mamma is bij mij geweest’, zeg ik.

habiba Ik was naar de tandarts.

nasrdin Om acht uur ’s avonds?

habiba Vlak bij jou. Daarom kwam ik even langs. Niks aan de hand.

nasrdin Is pappa daarom boos op je?

habiba Eén keertje is genoeg. Hij heeft armen en handen daaraan, en benen met voeten daaraan. Hij kan lopen naar de keuken, gas aanzetten, beetje thee maken, stukje brood maken. Ik kan niet meer twee keer warm eten maken altijd, iedere dag! Eén keer is genoeg. Is genoeg.

Nog nooit heeft ze mijn vader tegengesproken, maar op de een of andere manier zijn de dingen meestal toch wel gegaan zoals oumi het wilde. Maar nu dus niet. Wij weten niet wat we moeten zeggen. Kaarsrecht zit ze op de bank. Onverschrokken. Vastberaden. Alles liep deze verjaardag anders dan anders. Mijn zus staat in de keuken naar iemand te sms-en. Ze lacht als ik binnenkom.

‘Zus’, zeg ik, ‘wist je dat mamma bij mij is geweest?’

Mijn zus knikt en sms-t door.

nasrdin Wist je dat? Hoe wist je dat dan? Heeft ze dat verteld?

zus Nee, maar ik was hier toen ze terugkwam.

nasrdin Waar was pappa. Wist pappa dat ze alleen naar mij ging?

Mijn zus lacht om wat er aan haar ge-sms-t wordt.

nasrdin Wat zei ze? Hou nou even op met dat sms-en, zus. Wat zei ze. Wat zei ze toen ze terugkwam.

zus Ze zei: ‘Hij moet die Marokkaanse dief spelen punt uit.’

nasrdin En toen?

zus Toen zei Pappa: ‘Maar ik heb nooit gestolen. Het is mijn verhaal! Wat denken de mensen dan.’

nasrdin En toen?

zus Toen zei mamma: ‘Het is niet jouw verhaal. Of denk je dat je de enige Marokkaan bent die hier naar toe is gekomen? Er zal er best eentje tussen zitten die steelt.’

nasrdin En toen?

zus Toen ging ze bidden.

nasrdin En pappa?

zus Die ging *Marokkaans* 'Verboden Begeerte' kijken en boos het brood opeten wat ze voor hem had klaargezet.

Mijn zus moet alweer lachen om weer een sms.

nasrdin Wie is dat. Om wie moet je zo lachen.

Ze haalt haar schouders op. Even zie ik mamma in haar.

Ik loop de kamer weer in.

Er was die verjaardag geen pastillas geen briwat en geen shebekkia. Er was wel een taart die mijn zus had meegebracht en er lagen een paar broden op tafel waar oumi steeds een stuk van brak en zuchtend in haar mond stopte.

Mijn zus besluit om friet en milkshakes te halen.

Onhandig steek ik een milkshake in de lucht en zeg: 'Op je zestigste mamma.'

Dan zegt ze:

habiba Ik ben helemaal niet zestig.

nasrdin Mamma, het is misschien een beetje een gekke verjaardag dit jaar, maar één ding is zeker: jij bent vandaag zestig jaar geworden.

habiba Helemaal niet. Ik ben zevenenvijftig geworden.

nasrdin Mamma, je bent nu toch jarig?

habiba Deze dag is de dag van mijn dode zusje.

Mijn zussen en ik roepen: je dode zusje?

nasrdin Dan wordt ze zacht. Haar voeten recht naast elkaar, haar knieën tegen elkaar aan,

haar handen in haar schoot. Mijn zussen en ik op de grond. Ze eet friet en drinkt haar milkshake.

habiba Mijn zus Habiba was een kindje van drie jaar toen ik in de buik zat van jullie oma. Ze lag in haar bedje en ineens... dood. Zo zielig. Als je niet leefde... ging je dood. Drie jaar.

En jullie opa zei toen tegen jullie oma: 'Het is niet een belangrijke zaak om onze dode dochtertje uit de papieren van het gemeentelijk bureau te halen. Jij gaat bijna bevallen en in het geval dat het een nieuw meisje is dan gaat zo hup, de naam van dode Habiba en haar geboortedag naar het nieuwe kind. Niet ene kind uitschrijven en andere kind weer inschrijven. Toestanden allemaal die toch niemand begrijpt. Maar: als het een jongen wordt dan moeten we wel nieuwe papieren maken en ook een andere naam geven. Een jongen kunnen we niet de naam Habiba geven want dat is echt een meidennaam.

Maar ik was geen jongen. Ik was een meisje.

nasrdin En zo horen mijn zussen en ik op een koude zomeravond in Steenbergen, terwijl mijn vader voor de derde keer een blokje rond het huis loopt en weigert om naar binnen te komen, en mijn moeder ontdekt dat je in een lege milkshakebeker heel goed een cactusplantje kan zetten, dat onze moeder Habiba geen zestig jaar is geworden, maar zevenenvijftig. Ik kijk naar de taart die mijn zus heeft meegebracht en die op tafel staat. Vrolijk prijkt er een grote roze marsepeinen 6 en een grote roze marsepeinen 0 op de taart. Wacht wacht wacht even! Jij heet dus ook eigenlijk geen Habiba. Je zusje heette Habiba.

habiba *Marokkaans* Ach wat maakt allemaal uit. Ik ben er aan gewend al zo lang.

nasrdin Waarom kreeg je niet gewoon je eigen gegevens? Waarom heeft opa het zo gedaan!

habiba Zo ging dat toen. Daar.

nasrdin Toen? Daar? Wanneer! Waar! Mamma... waarom vertel je nooit iets. Waarom weten wij niks van je.

Het blijft lang stil.

Dan staat ze op. Stapelt de taartbordjes op elkaar en sloft naar de keuken.

habiba *Marokkaans* Alsof ik alles van jou weet.

nasrdin Wat zei ze? Hoorden jullie wat ze zei?

En ik roep naar de keuken: 'Wat wil je dan weten. Vraag het dan maar.'

Mijn vader komt voor de vierde keer langs. Hij zwaait even. Wij vergeten terug te zwaaien.

Wij hebben wat anders aan ons hoofd.

Ik loop naar de keuken.

nasrdin *Marokkaans* Vraag maar wat je wil weten dan.

En eindelijk praten we. Oumi en ik.

Hij wacht even.

Eerlijk zijn Nasrdin Dhar. Eerlijk zijn.

Nasrdin neemt een stukje terug.

Het bleef lang stil. Ze stond op, stapelde de taartbordjes op elkaar en slofte naar de keuken.

habiba *Marokkaans* Alsof ik alles van jou weet.

nasrdin Wat zei ze? Hoorden jullie wat ze zei?

Mijn vader kwam voor de vierde keer langs, aan ons hoofd. Zwaaide. Ik riep naar de keuken:

nasrdin Er is hier thee gemorst, mamma.

Ze komt de kamer weer in. Staat als versteend naar mij te kijken. Ik ben ineens bang dat ze heel hard zal gaan huilen.

Mijn vader komt ook binnen. Niet omdat het is gaan onweten, maar omdat het tijd is om te bidden. Hij voelt dat er iets aan de hand is, kijkt vragend naar mijn moeder.

Mijn moeder ziet hem, komt weer in beweging, fatsoeneert de frietzak die op tafel ligt en waar de koud geworden friet, die ze voor mijn vader heeft bewaard, in zit. Hij kijkt er ongelukkig naar. Ze loopt de kamer uit naar boven. Mijn vader loopt in de natte jas en de natte broek achter haar aan. Onderaan de trap blijft hij naar boven kijken. Wij kijken vanuit de kamer naar hem. Mijn moeder komt naar beneden. Mijn vader loopt achter haar aan de kamer weer in. We kijken allemaal hoe ze een handdoek en een droge broek over

de verwarming legt. Alles gebeurt in stilte. Dan loopt mijn vader naar de gang.
We horen hoe hij zijn matje uitrolt en zijn gebeden prevelt.

habiba Alles is goed. Ik ben heel blij. Met jullie, met pappa en het huis. Alles is goed.

nasrdin Ze pakt haar bidmatje.

Nee mamma! Je bent niet blij. Niet alles is goed. Jij weet misschien niet alles van mij, maar wij weten helemaal niks van jou.

Ze zegt zacht:

habiba Andere keertje. Andere keertje.

nasrdin 'Ik heb het geprobeerd', zeg ik tegen mijn zussen. En ik denk: 'Lafbek, je wist dat ze ging bidden, ze had haar matje al in haar hand.'

Mijn zussen ruimen af. 'Ze is moe', zegt mijn ene zus. 'Nou, en of ze moe is', zegt mijn andere zus.

Ik ben zeven jaar. Ik kom onverwacht vroeger thuis van school. Onze juffrouw kon geen les meer geven want ze was heel erg verkouden. Later begreep ik dat het geen verkoudheid was maar heftig liefdesverdriet waardoor onze dictees allemaal doorgelopen waren. Op een moment waarop ik op donderdag nooit thuis ben sta ik ineens in de gang. Mijn vader is nog op zijn werk, mijn zussen en mijn broer zijn nog op school. Ons huis is heel stil. Ik sta onderaan de trap. 'Mamma?' Ik loop naar boven. Ik wist niet dat ons huis zo stil kon zijn. Boven ruik ik een geur die ik niet ken.

nasrdin *als kind, Marokkaans* Mamma?

Ik vind haar op bed. Ik schrik. Ik denk dat ze dood is.

nasrdin Mamma!

Ze draait zich langzaam naar me om. Haar gezicht is zo anders dan ik gewend ben dat ik nog steeds denk dat ze dood is. Ze knippert. Ze wrijft door haar gezicht. Het glanst. Haar gezicht glanst.

nasrdin Ben je ziek?

habiba *Marokkaans* Beetje moe.

nasrdin Ze pakt een flesje van het nachtkastje. Daar komt die geur vandaan.

Wat is dat?

habiba Olie. Met lavendel.

nasrdin Ze smeert er haar voorhoofd en haar slapen mee in.

habiba Ga maar weg. Ik kom zo.

nasrdin Maar ik ging niet weg. Ik ging naast haar liggen. Ze ligt zo stil. Ze lijkt wel weg.

habiba *Eerst Marokkaans* Hoor je ze ademen? Hoor je mijn broer met astma snurken? Hoor je hoe pappa zich omdraait in het ouderbed? Ik voel me zo bang. Ik ben vijf jaar en voel zoveel bangheid. Maar mijn mond is stil. Aan bangheid mag je geen woorden geven. Dan wordt het erger. Niemand is bang.

Alleen ik. Ik ga van de bangheid gekke geluiden maken. En plassen in bed.

nasrdin Ik denk dat ze droomt. Of iets anders. Zoiets als wakker dromen.

Ze pakt mij niet vast. Ze praat. Maar ik weet niet of het tegen mij is. Ik hou mij heel erg stil.

habiba Ik hoor pappa in het ouderbed praten met mamma: 'Waarom piept dat kind in de andere kamer zo. Zeg dat het gaat slapen.' Mijn moeder roept zachtjes: 'Habiba ga slapen.' Ze wil doen wat mijn vader zegt, maar ze wil niet dat de andere kinderen wakker worden. Mijn vader schreeuwt: 'Habiba slapen!' Nu is iedereen wakker. Ik wil in de kuil. Ik wil in de kuil in het ouderbed.

Hoor je het alarm? Hoor je de mensen rennen? De honden blaffen? Iedereen uit de straat vlucht. De overbuurman wil zijn geiten meenemen maar zijn vrouw kan niet alle kinderen dragen. Alle huizen worden leeg. Alle mensen gaan weg. Ze nemen alle luchten mee. Van schapenvet, petroleum, kool, uien, verbrand hout.

Alleen wij zijn er nog. De familie Ouariach ligt wakker achter de deur in de berg. En de dood is er. De dood die ons zoekt. De buurman bonkt op de deur en schreeuwt dat we

moeten vluchten. Maar pappa schreeuwt: 'Als we dood moeten, dan doen we dat hier, in ons eigen huis.'

Nu heeft iedereen zijn ogen open. Ze praten zachtjes. Ze lachen omdat ik zo gek piep. Maar het is oorlog in Algerije, vlakbij ons. Hoe kunnen die anderen nou lachen. Ik hoor hoe pappa zegt:

'Ga haar halen, straks plast ze weer in bed. Leg haar tussen ons in, in de kuil dan is ze stil. Nou iedereen slapen.' Stil.

Geen van ons mocht in de kuil slapen.

Alleen ik.

Mamma legt een hand op mijn hart. Pappa streelt mijn haar. Hij zegt: 'Moeder, hoe moeten we nu slapen, er ligt een muis in de kuil.' Ze lachen zachtjes, mijn vader en mijn moeder. Ik ben veilig.

nasrdin Dan ziet ze me.

Was jij een muis, mamma?

habiba Ja. Pappa noemde mij een muis.

nasrdin Dan ben ik ook een muis. Want ik ben een kind van een muis.

nasrdin Ze drukt zich tegen me aan.

habiba Ja. Wij zijn twee muizen.

nasrdin Het wordt nat op mijn gezicht. Ergens komt water vandaan. Dan draait ze zich van mij af.

habiba Nasrdin, draai aan die knop daar. Als je dat doet is het niet meer koud. Alleen God kan zoiets begrijpen. Ben je blij met je nieuwe broek? Is van Zeeman. Mooie broeken bij Zeeman.

nasrdin Ze staat op van het bed. Ze wankelt even. Ze pakt haar bidmatje en gaat naast het bed staan bidden. Haar gezicht krijgt weer de vertrouwde trekken. Lief. Zacht. En ik denk: 'Zie je nou wel! Er is iets tussen haar en god wat er niet is tussen mij en god. Aan god kan het niet liggen want die wil wel. Dus het ligt aan mij.'

Ik moet meer bidden. Dan kan hij mij ook troosten.'

Ik spring van het bed en doe haar na.

Als we klaar zijn draait ze zich op haar knieën naar me toe en pakt ze me vast.

habiba Ik was de lievelingste van je opa. Hij zei: 'Ze brengt mij geluk, dat is het. Klaar uit. Daar kan zij ook niks aan doen, zo is het gewoon.'

Ik mocht mee inkopen doen in Casablanca of in Oujda. 'Nee, jullie niet, alleen zij', zei je opa dan. 'Met haar erbij krijg ik alles goedkoper. 'Ja natuurlijk krijgt zij cadeautjes. Ze kan er ook niets aan doen dat haar alle nieuwe dingen zo mooi staan. Kijk dan hoe ze loopt. Weet je wat dat is ? Dat is iets nieuws. Dat heet een maillot. Nou moet jij nog maar eens iemand aanwijzen hier in dit dorp die ook een maillot aanheeft. Die vind je niet! Die vind je niet! Dat bedoel ik. Daar kan zij ook niks aan doen klaar uit.'

nasrdin Dus opa hield van de muis?

Ze knikt.

habiba Toen ik met je vader naar Steenberggen ging was mijn familie gezond en alles was goed.

En toen wij na vijf jaar terugkwamen bij mijn vader en mijn moeder toen waren ze arm. Ik zei tegen mijn vader: 'Hoe kan nou in vijf jaar alles minder zijn.' Toen zei hij: 'Toen je wegging, raakte ik mijn geluk kwijt. Het geluk is met jou meegegaan.'

Ze slaat haar armen om mij heen. Ik voel haar lichaam zachtjes schudden. En ik hoor de muis. Ze piept. Vlak bij mijn oor. Heel zachtjes piept ze. Dan zegt mijn moeder met een gekke stem:

habiba Vijf keer per dag bidden, Nasrdin. Dat is goed.

nasrdin Ik beloof het haar.

habiba Ik ga beetje eten maken. Ga maar naar buiten.

nasrdin Wat moet ik buiten doen mamma?

habiba Hetzelfde als binnen jongen, maar dan buiten. Ga. Ga spelen. Ik ga beetje koken. En

niet meer vragen. Nooit meer vragen.

nasrdin En ik heb niet meer gevraagd. Nooit meer.

Lavendel is voor mij altijd de geur van verdriet gebleven. Ik kan het niet ruiken zonder de eenzaamheid van mijn moeder te voelen.

Einde herfst van 2007.

Nu ben ik al een maand en vrij man en ik heb alleen nog maar in het donker op de bank gezeten. Mijn vrienden hebben er genoeg van. Ik moest maar eens mee uit. Ik moest maar eens stevig mee uit.

Die avond krijg ik vier keer een glas bier van mijn vriend Zaim en twee keer een cocktail. Hij moedigt me aan: 'Drink het!' Ik krijg het niet naar mijn mond. Er zijn meisjes. Veel meisjes. Het zou zomaar kunnen. Ik weet niet precies wat ik daar mee bedoel, maar het zou zomaar kunnen.

Ik raak in gesprek met een meisje dat heel leuk danst en heel lief lacht. Het had een leuk gesprek kunnen zijn als ik niet steeds gestoord werd. Mijn zussen sms-en. Dat mamma niet thuis is en dat pappa niet weet waar ze is. 'Val me niet lastig!'

Mijn vriend Zaim is ook storend bezig.

nasrdin Ik sta even te praten Zaim. Wat is er nou! Nee, ik wil niet naar buiten, ik ben in gesprek!

Ik krijg bier, ik krijg een joint, ik krijg een pil.

nasrdin Hou even op! Ik sta te praten.

Dan brult Zaim in mijn oor:

zaim Maar ik wil niet dat je het van iemand anders hoort!

nasrdin Wat nou weer Zaim! Zeg het dan.

zaim Ga dan even mee naar buiten!

nasrdin Meisje meisje, niet weggaan, ik ben zo terug.

Het waait. Het stormt bijna. Hij staat tegenover me, met zijn hoofd gebogen.

nasrdin Wat is er nou Zaim, ik wil naar binnen.

zaim Ik heb auditie gedaan.

nasrdin Tof! Mag ik nu weer...

zaim Voor Mohammed.

nasrdin Mooi!

zaim In Avenir.

nasrdin Mijn Mohammed?

zaim Nee. Gewoon Mohammed.

nasrdin Niks gewoon Mohammed! Mijn Mohammed waarvan jij zei dat ik het niet moest doen?

zaim Maar het ligt heel anders dan jij had gezegd. Hij steelt toch niet? Zijn oom Abdel geeft zwart geld dat ze op zijn rekening hebben geparkeerd niet terug. Dat is toch heel iets anders?

nasrdin Wat lul je nou!

zaim Mohammed is geen dief!

nasrdin Je hebt het over onze vaders Zaim! Onze vaders die hier in de staalfabriek hebben gestaan en het vuil ophaalden en de nachtdiensten draaiden in de havens en in de slachterijen! Daarvan zeg jij dat ze niet deugden! 'Dat moeten we niet doen' heb je zelf gezegd. Nu al helemaal niet!

zaim Mohammed is geen dief.

nasrdin Wat is hij dan!

zaim Gewoon een beetje een laf iemand.

nasrdin En ineens stomp ik hem hard op zijn neus. Dan een lawine van gedachtes: hij omhelst me -nee hij wurgt me- nee hij wil me omver werpen- nee hij is bang dat ik val- drie fietsers stoppen-twee Marokkanen vechten voor een club- slecht voor beeldvorming- geluid van binnenkomend sms- vandaar al dat bier wat ik moest drinken- vriend kwijt kan er nog wel bij- was geen vriendschap, was verraad- dat ik lid moest worden bij zijn sportschool heeft hem vast ook wat opgeleverd- onbetrouwbare kutmarokkaan- meisje binnen- ik ben alles kwijt- alles kwijt alles kwijt alles kwijt. Ik wring me los. Wat zegt hij? Wat roept hij? Luisteren, uitleggen? Niemand nooit meer iets uitleggen. Weg. Weg. Weg. Ik ren naar binnen en sleur het meisje, dat zo leuk kan lachen mee, via de andere uitgang, naar buiten. Als we op de galerij van mijn flat lopen en ik mijn sleutels zoek zegt ze:

meisje Ik vergeet steeds hoe je heet.

nasrdin Nasrdin.

Wat moet ik met een meisje dat niet eens mijn naam kan onthouden. Ik ga haar binnen een colaatje geven en dan moet ze weg.

meisje Wie ben je eigenlijk, Nas?

nasrdin Wil je het echt weten?

meisje Ja!

nasrdin Ik ben Nasrdin Dchar.

‘Toppie’ zegt ze. En ze trekt haar schoenen uit die ik voor haar draag.

‘Ik ben de oom van Meysem en Suraya.’

‘Lache’, zegt ze.

‘Ik ben de directe neef van Aziz, Iman, Khalil, Anas, Simohemed, Feiza, Karim, Mohammed, Houda, Fatima, Latifa, Rachid, Zakaria, Ilias, Ahlem, Nathan, Louis, Sam, Malissa, Samir, Nadia, Loubna, Oussama, Soumaia, Ali, Samira, Younes en Adil.’

'Leuk, zo'n grote familie' zegt ze.

We zijn bij mijn flat. Ik ben nog steeds mijn sleutels kwijt.

'En van de kant van mijn vader ben ik de neef van: Rachida, si-Mohammed, Omar, Hmed, Aberahim, Hassan, Aziz, Nordin, Ali, Isam, Soufian, Shafik, Ilias, Mehdi, Anas, Iman, Sara, Maryam, Kouthar, Bekkai, Ashraf en Wafa.'

'Echt veel' zegt ze.

Eindelijk kan ik de deur openen. Ik stap het halletje in en ben meteen gealarmeerd. De geur van lavendelolie.

nasrdin Je moet weg.

meisje Ja doe! Ik ga nou echt niet meer weg.

nasrdin O nee? Moet jij eens opletten.

Ik gooi haar schoenen over de balustrade...

meisje Nouwwwww!

nasrdin En dreun de deur van mijn flat dicht.

Ze zit in het donker op de bank, haar voeten recht tegen elkaar, haar handen in haar schoot.

Dat kan er nog wel bij. Mijn boze moeder op de bank.

Ik sms mijn zus die bij mijn vader is, dat alles goed is. Dat ik haar de volgende dag naar huis zal brengen.

Nu wil ik slapen. Niet meer praten.

Zij moet ook gaan slapen. Ik maak de bank voor haar in orde. Ze gaat onder het dekbed liggen. Ik maak thee voor haar.

Ik ga naast de bank op het kleed op de grond liggen.

Stil. Eindelijk is alles stil. Rust. Ik wil slapen. Diep slapen. Ze slaapt ook al.

habiba Alle mensen slapen nu in de flat denk ik, Nasrdin.

nasrdin Ja mamma. Wij gaan ook slapen. Heb je weer met een pan gegooid?

habiba Eten koken is liefde geven. Ik heb een beetje genoeg gegeven.

nasrdin Ga maar slapen.

habiba Zoveel mensen die zo dicht bij elkaar slapen. En je hoort niemand ademen.

nasrdin Welterusten mamma.

habiba Nasrdin?

nasrdin Ja mamma.

habiba Knaagt er een muis aan je hart?

nasrdin Ja. En bij jou?

habiba Bij mij ook.

nasrdin Wat eet jouw muis?

habiba Twijfel. En jouw muis?

nasrdin Mijn muis doet wat jouw muis doet. Hij eet ook twijfel.

habiba Ons huis was een deur. Een deur in een berg. Wij hadden geen licht, geen water. Ik moest altijd met de waterslang naar de pomp. Dat was mijn werkje. Dan moest ik de slang op de pomp aansluiten. Dat kon ik het beste van alle kinderen. En jouw vader liep vaak in de buurt van de pomp. Als hij zag dat ik de slang had aangesloten dan kneep hij erin. En dan zei mijn moeder: 'He, nu komt er al weer geen water uit die rotslang, er zit vast weer viezigheid in, ga het even oplossen, Habiba'. En dan liep ik terug naar de pomp waar jouw vader stond te lachen want hij had in de slang geknepen. Maar wij mochten niet praten. Maar dat deden wij toch. Maar het was maar vijf minuutjes, heel zachtjes. Maar ik vond hem lief en mooi.

Slaap je, Nasrdin?

nasrdin Nee mamma, ik luister. Zal ik het licht aan doen?

habiba Nee. Zo laten.

nasrdin Ik lig op het kleed naar haar toegedraaid. Ik kan haar niet zien.

habiba Toen zei mijn moeder: 'Habiba, morgen komt er bezoek. Je moet je mooi maken.'
Ik ben zo bang geweest. Ik heb gebeden en gebeden. Want ze komen wel netjes vragen of je hun zoon wilt trouwen, maar je mag niet weigeren. Ik keek door een gat in de deur en ik keek heel goed. En ik dacht: 'Het is als hoe hij loopt, het is als hoe zijn handen zijn. Ja, het is als de ogen van zijn moeder. Ik denk dat ik geluk ga hebben.' En ik zei 'ja.' En weet je wat toen? Toen had ik geluk. Want het waren de ouders van je vader. Ik was al best oud. Zeventien was ik. Mijn moeder was veertien toen ze trouwde. Vind je dat een beetje gek?

nasrdin Nee, mamma.

habiba Het was een heel andere tijd. Het was een heel ander leven.

nasrdin Is goed, mama. Is goed.

habiba En toen oma, die net veertien was, na vier maanden nog niet zwanger was werd ze zo ongeduldig dat ze naar het graf van een heilige is gegaan.
Niet een echte heilige want daar is maar één van. Net iets als Yomanda. Maar dan dood. Het is echt waar. Je gelooft me denk ik niet.

nasrdin Ja, mamma. Ik geloof je.

habiba 'Sidi Si' mohammed, geef me alsjeblieft kinderen, want het duurt te lang, ik word maar niet zwanger, en ik wil geen 1 of 2 of 3 kinderen baren, ik wil er 20 baren. Ik wil 10 meisjes en 10 jongens.' Sidi Si' mohammed, alstublieft, ik verzoek u, ik smeek u, geef mijn lichaam kinderen.' Dat zei oma.
Ze kreeg twintig kinderen. Tien jongens en tien meisjes. Ze is nog één keer naar het graf van Sidi Si' mohammed gegaan. Heel veel jaren later.
'Si' mohammed, kent u mij nog? Ik ben oude vrouw nu. Ik was hier dertig jaar geleden ook om u te verzoeken om mijn lichaam kinderen te geven. Dat ik niet zo veel hier was is, neem me niet kwalijk, wel beetje uw eigen schuld, neem me niet kwalijk alstublieft. Maar misschien had u het niet zo letterlijk moeten nemen toen ik zei dat ik twintig kinderen wilde baren. Of misschien had ik duidelijker moeten zijn. Ik bedoelde toen niet alleen baren. Ik bedoelde ook: baren en houden. Baren en dat ze gezond zijn. Baren en dat je ze mag zien

groeien. Baren en dat ze blijven leven. Dat was wat ik toen bedoelde eigenlijk. Dank u wel dat ik twintig keer heb mogen baren maar waarom moesten er tien doodgaan?’

Vind je het allemaal gek Nasrdin? Het was een ander leven, daar, toen. Wij hadden tien grafjes. Er waren families met nog meer grafjes. Maar je oma zei altijd: ‘Niet huilen bij het graf, want elke traan die valt op het graf schroeit een gat in de ziel van het dode kindje.’

Aziz, Habiba, Karima, Fetiha...

nasrdin Dag oom Aziz, dag tante Habiba, dag tante Karima, dag tante Fetiha.

Mamma?

habiba Ja, Nasrdin?

nasrdin Heb je ooit naar Steenbergen gewild?

habiba Jouw vader had mij naar de andere kant van Marokko gebracht zodat zijn familie voor mij kon zorgen toen hij hier was. Maar ze zorgden niet voor me. Ze waren slecht voor me. Ik moest wassen en schoonmaken en elke dag voor tien mensen koken, soms twintig mensen. Na drie jaar zei je vader: ‘Ik kom je halen. Je gaat mee naar Steenbergen.’ Ik wist niet wat Steenbergen was.

nasrdin Was het moeilijk?

habiba O nee, Nasrdin, helemaal niet moeilijk. Je vader zei: ‘Dit is ons huis.’ En toen liepen we naar boven en ik vroeg: ‘Waar is die familie die hier woont?’ Maar hij zei: ‘Dit is ook ons huis.’ En in de schuur zei hij weer: ‘Dit is ook van ons.’ En hij drukte op knoppen voor licht en hij draaide aan een kraan en toen kwam er warm water en hij draaide aan nog een knop en toen werd het heel warm in het hele huis. De volgende dag ging hij weer naar de staalfabriek. Ik was alleen in het huis met je zus en je broer. En ik was zo gelukkig. Niemand die zei: ‘Maak schoon, ga koken.’ En ik liep van boven naar beneden en van de schuur naar de zolder en ik kon het niet geloven. En niemand die zei dat het niet mocht. En niemand die keek of ik het wel goed deed, en niemand die kwaad sprak. Ik was een helemaal vrije vrouw. Ik was zo trots op mij. Ik was zo gelukkig toen. Ik droeg bloesjes met een korte mouw en rokken, ook een beetje kort, en je vader vond het heel erg mooi. Ik was zo vrij. Ik was gelukkig. Zo gelukkig met je vader en jullie. En mijn huis.

nasrdin Maar je kende niemand.

habiba Alleen buurvrouw Adrie.

Geen halal slager, geen Marokkaanse bakker, geen pomp, geen berg, geen moskee, geen familie. Niks. Maar ik ging gewoon lopen. Lopen, kijken. Toen moest ik met jullie naar het controlebureau. Nou, ik deed gewoon na wat Adrie met Emile deed: kleertjes uit, ik ook kleertjes uit. Kleine handdoek omslaan, ik ook doen. Goed opletten, Habiba, Adrie boekje geven, blij knikken, Emile op weegschaal leggen, kijken, ik ook boekje geven, blij knikken, jou op weegschaal leggen. Zeggen (verrast blij) 'Ohh!' Weer blij knikken, jou vasthouden, zacht tegen praten, prik in hiel, weer blij knikken, jou troosten. Dan naar huis lopen naast Adrie.

Volgende keer alleen lopen: goed op dak met grote kruis letten. Daar langs lopen. Dan zoeken naar winkeltje waar tomaten buiten in doos liggen, daar voorbij lopen. Dan langs bakker lopen waar dikke vrouw lange witte broden door machine duwt en komen dan gekke plakjes uit.

Ik werd zo dun in het eerste jaar. Zestien kilo dunner. Want we aten alleen maar die rare plakjes wittebrood en soms een stukje kip. En toen deden we sparen sparen sparen en toen konden we een oven kopen en kon ik zelf brood bakken. Toen kwam een man op de staalfabriek met halal vlees en toen gingen we weer sparen sparen sparen en toen konden we een vrieskist kopen. Toen werd ik weer dik. En toen gingen we weer sparen sparen sparen voor een auto. Want de familie dacht dat we rijk waren en ze wilden dat we spullen meebrachten. Dus weet je wat we toen deden? Toen deden we sparen sparen sparen voor een naaimachine voor ze, en een radio en een televisie. En jullie gingen niet mee op schoolreisje en op kamp en jullie kregen 'Mens Erger Je Niet' met een verjaardag en geen elektrische dingen, maar toch hadden we pas één kamer van het huis. Toen zei ik tegen pappa: 'Ik kan best een paar huizen van rijke mensen schoonmaken.' Hij vond het goed, maar ik mocht het aan niemand vertellen. Ook niet aan jullie. Ik bracht jullie naar school en voor jullie terugwaren was ik al weer thuis. Pappa schaamde zich een beetje dat zijn vrouw moest werken. Hij schaamde zich, maar hij dacht aan het huis. Hij zei: 'Onze kinderen hoeven nooit achter een deur in een berg, onze kinderen krijgen een paleis.' Hij dacht aan de hal met de tegeltjes op de muur en aan de binnenplaats met de slachthaak waar het geslachte schaap aan zal hangen als we met de familie slachtfest vierden en iedereen zal graag bij ons komen eten. Hij dacht aan ons huis waar we onze voeten kunnen wassen bij een kraantje en waar we het zand uit onze haren wassen onder een douche. En waar we met ons hele lichaam in een bad kunnen liggen. Nu is alles betaald. Tegels, kranen, vitrage, banken, alles.

nasrdin Ze praat niet meer. Ze slaapt. Mamma? Waarom ging je ineens weer een hoofddoek dragen?

habiba Ik dacht dat jij dacht dat ik sliep.

nasrdin Ineens had je lange rokken aan en nooit meer een bloes met korte mouwen. Waarom was dat.

habiba Omdat ik mij schaamde. Ik schaamde mij zo verschrikkelijk diep.

nasrdin Voor wie.

Ik denk aan de keer dat ik thuiskwam en mijn vader het poortje naar onze tuin zag schrobben. Maar ik zag de letters nog:

‘Turken rot op.’

‘Maar wij zijn toch geen Turken, pappa?’ ‘Nee, Nasrdin’, zei hij. ‘Het is ook een vergissing.’ Mijn moeder stond met een gebogen hoofd in de keukendeur. Was het daardoor?

habiba Ik schaamde mij voor God.

Ik schaam mij nog steeds voor God.

Je moet elke dag bidden, Nasrdin.

nasrdin Ze zal nooit vragen: ‘Bid je elke dag?’ Want dat is weer zoiets waar je beter maar niet naar kan vragen.

Ik bid geen vijf keer per dag. Maar ik voel me wel vijf keer per dag schuldig. En ik weet dat zij dat weet.

habiba Pas toen ik naar Mekka was geweest had ik weer rust. Ik denk dat God het mij toen vergeven had.

nasrdin Wat heb je dan voor verschrikkelijks gedaan.

habiba Ik zei tegen je vader: ‘We werken zo hard en we sparen zo weinig. We hebben nog maar één kamer van ons eigen huis.’ Toen zei ik tegen je vader: ‘Ik wil het niet meer. Nog een kind. We hebben er drie. Is genoeg.’ En je vader is een goede man. Hij begreep mij. Hij ging met mij mee naar de dokter. En de dokter zei: ‘Hier hebt u een briefje. Gaat u daar

volgende week maar mee naar ziekenhuis.’

Je vader en ik zaten buiten op een bankje. Ik had het briefje van de dokter nog in mijn hand. Ik zei tegen je vader: ‘Weet je het zeker?’ Hij knikte. Toen wist ik het ook zeker.

Er was toen nóg een Marokkaanse vrouw in Steenbergen komen wonen. Uit een ander dorp, heel ver van Touassitte. We zagen elkaar wel eens in het park bij het speeltuintje. Ze was de enige vrouw aan wie ik het kon vertellen, in mijn taal. Ik wilde er zo graag met iemand over praten. Ze stond op van het bankje, riep haar kinderen en liep weg. Ze schreeuwde: ‘God zal het je nooit vergeven. Nooit. Je zal voor eeuwig branden in de hel.’

Ik kwam haar nog wel eens tegen bij de Aldi. Dan draaide ze haar hoofd om. Dat heb ik zo erg gevonden. Zo verschrikkelijk erg. Ik ging me zo slecht voelen. Zo’n slechte vrouw. Toen heb ik het briefje weggegooid. Ik ben zelf een kind van God. Jullie zijn kinderen van God. Ik had nog maar drie kinderen. Mijn moeder had er twintig gehad. Ik drie en dat was al te veel. Op het einde van dat jaar werd je zus geboren. En ik ben de hele zwangerschap bang geweest dat het kindje niet goed zou zijn. Maar God gaf ons een gezond kind. Ik ben toen weer vijf keer per dag gaan bidden. En een hoofddoekje gaan dragen. En lange mouwen. Zonder hoofddoekje voelde ik me onbeschermd. Naakt.

nasrdin Mamma... je had moeten doen wat je zelf wilde.

habiba Pas toen ik naar Mekka was geweest, toen dacht ik: ‘God heeft mij vergeven. God heeft mij weer gevonden. Ik zal elke dag bidden.’ En nu kan ik niet meer zonder bidden. Zonder bidden ga ik hele domme dingen denken. Bidden maakt mijn hoofd rustig.

nasrdin Die vrouw was dom. Jij niet. Je moet toch niet... je laat je leven toch niet bepalen door wat andere mensen vinden en zeggen en denken? Je weet zelf toch wat goed en slecht is?

Ze antwoordt niet.

nasrdin Mamma? Dat weet je zelf toch wel? Wat goed en slecht is? Je hebt toch niks te maken met wat die vrouw en wat heel Marokko er van vindt?

Ze antwoordt niet.

Dan voel ik haar hand door mijn haar gaan.

‘Ik ben zo trots op je’, zegt ze.

nasrdin Op mij ? Waarom dan?

habiba Omdat je het nu eindelijk begrijpt. Welterusten, Nasrdin.

Mijn moeder slaapt heel stil. Ik hoor haar ademen. Rustig. Tevreden. Ze zegt dat ik het nu begrijp. Ze heeft gelijk. Ik voel het aan mijn lichaam. Mijn longen lijken opengeklapt. Ik krijg weer lucht. Eindelijk begrijp ik het. Maar wat. Wat is het.

Ik zie het licht worden. Voor het eerst sinds maanden ben ik blij met een nieuwe dag. Er is iets gebeurd. Maar wat.

De volgende ochtend zit ze als herboren stralend aan tafel waar ze een gebakken eitje van me krijgt. Dit is de allereerste keer in mijn leven dat ik iets klaarmaak voor mijn moeder. Dat zij aan de tafel zit en ik in de keuken sta. En ze geniet. Ze wil thee, en koffie, en een broodje met jam. En ook nog een broodje met honing. Mijn vader komt haar halen. Hij heeft niet zijn blauwe jack aan, maar zijn lange winterjas, waar hij een hekel aan heeft, maar mijn moeder vindt hem mooi. Hij staat een beetje verlegen bij de tafel. Ik hoor ze fluisteren. Zo moeten ze veertig jaar geleden bij de waterpomp in Touasitte hebben gestaan. Als ik binnenkom, nu met een eitje voor mijn vader, zegt ze:

habiba Nasrdin, toen wij uit ons huis vertrokken zei ik dat je de luiken dicht moest doen. Dat deed je.

nasrdin Ja, dat deed ik. En toen ik naar beneden ging toen zag ik je huilen bij de koffers in de gang.

habiba Ja. Weet je waarom?

nasrdin Omdat je terug naar Steenbergen moest toch?

habiba Wij bouwden aan het huis en wij dachten: straks zijn we daar allemaal thuis, in ons huis. Straks kunnen wij rusten in ons huis, want jullie zullen er zijn, onze kinderen met onze kleinkinderen. Jullie zullen een beetje voor ons zorgen. Je zussen gaan een beetje eten voor ons maken. En je vader en ik gaan met de kleinkinderen naar de markt en we lezen ze voor uit de koran. We zijn dan thuis. Maar jij deed de rolluiken dicht en ik dacht: het was een vergissing. Pappa en ik hebben ons vergist. Ze willen hier niet zijn. Ze hebben een eigen leven. Je zus is manager, je broer zit in Parijs, je andere zus is maatschappelijk werkster, jij bent acteur. En zo heb ik het gewild. Dat mijn kinderen een eigen leven zouden hebben. Dat ze de kansen die ze krijgen zien. En gebruiken. Maar daardoor gaat niet gebeuren. Wat je vader en ik altijd gedacht hebben. Het gaat niet gebeuren. Al die kleinkinderen, die komen er

niet. Niemand wil er zijn. In ons huis. Ik ook niet.

nasrdin Ik deed de luiken dicht van ons huis. Ons paleis, wat 49 weken per jaar leeg staat. Zoals alle andere paleizen in de wijk leeg staan met de rolluiken naar beneden. De wijk waar ons huis staat is een begraafplaats van de verloren illusie.

habiba In de zomer te heet, in de winter te koud, zand door de luiken heen.

Overall beestjes. Ik wil naar Steenbergen.

nasrdin Gearmd lopen ze over de galerij.

Op weg naar huis. Ik ga naar binnen en ga slapen. Die avond bel ik Jaap, de regisseur van Avenir.

Begin van 2008. Het is première van de delen 3 en 4 in de schouwburg.

Mijn zussen zijn er. En mijn broer uit Parijs. En mijn ouders. En mijn meisje. Tussen de achthonderd mensen in de zaal is mijn moeder heel herkenbaar. Niet alleen omdat ze de enige is met een doekje om, maar ook omdat ze zachtjes naar me zwaait als ik opkom.

Hij zwaait zachtjes.

Ik zie mijn vader op zijn lip bijten en mijn moeder applaudisseert zo *applaudisseert met zijn handen ver boven zijn hoofd.*

Als ik na afloop de trap van de schouwburg op loop, komt mijn vader net van de wc. Het eerste wat hij zegt: 'Ik zat gewoon naast Wim Kok. Ik zeg niet tegen Kok: 'Dat is mijn zoon op toneel, nee, maar ik vond het toch leuk om soms naar Kok te kijken. Hij is de president van het land van vroeger. Hij zat gewoon zonder de politie naast mij, kleine gewone man. En toen het toneelstuk klaar was ben ik heel gewoon met Kok naar de toilet gelopen.'

Ik knik en wil vragen wat hij van het toneelstuk vond, wat hij van mij vond, de stelende Marokkaan, maar inmiddels is meneer Kok ook van het toilet gekomen en mijn vader stoot mij aan. 'Kijk dan zelf. Is Kok.' We lopen achter Wim Kok aan de feestzaal in, waar ik mijn moeder op een bankje in de hoek verwacht, wachtend op mijn vader. Maar ze staat met een glaasje appelsap in het midden van de zaal.

Mijn vader gaat naast haar staan en kan zijn ogen niet van Wim Kok afhouden.

Mijn moeder lacht en zwaait vriendelijk in het rond. Men lacht vriendelijk terug naar mijn stralende moeder. Onbedoeld is zij het middelpunt van het premièrefeest. Onbedoeld is zij de koningin van het bal. En... net als bij de koningin... waar zij staat, waar zij loopt, waar zij is, ontstaat vanzelf ruimte om haar heen. Ruimte. Als een slotgracht tussen mijn moeder

en de andere mensen.

Mijn moeder zegt: 'Het is een heel mooi verhaal.'

nasrdin Van de stelende Marokkaan?

habiba Nee. Van de Marokkaan die acteur is geworden.

nasrdin We spelen Avenier 3 en 4 twee-entachtig keer voor uitverkochte zalen.

Oumi gaat dit jaar weer op vakantie, zei ze pas. 'Naar ons huis?' vroeg ik. 'Nee', zei ze.
'Naar een hotel, all-inclusive. In Turkije.'

Oumi ging in première op 10 april 2011 in Theater Bellevue, Amsterdam

Spel: Nasdrin Dchar

Regie: Jaap Spijkers

Vormgeving: Robin Vogel

De tekst is gebaseerd op interviews van Nasrdin Dchar met zijn moeder Habiba Ouariach

www.theaterbellevue.nl

Maria Goos (1956) volgde van 1977 tot 1982 de docenten-en regieopleiding van de Toneelacademie in Maastricht. Daarna schreef en regisseerde ze toneelstukken, waaronder *Blessuretijd*, *Tussen Zussen*, *Helden*.

Een paar jaar later legt ze zich volledig toe op het schrijven. Zo schreef ze de toneelstukken *Nu Even Niet* en *Nu Even Wel*, de stukken *Familie* en *Cloaca* (die ze beide tot telefilms bewerkte), en het vierluik *De Geschiedenis van de Familie Avenier*. Daarnaast schreef ze de televisieseries *Pleidooi* (i.s.m. Hugo Heinen en Pieter van de Waterbeemd), *Oud Geld* en *Lieve Mensen*, en de scenario's voor de speelfilms *Leef!* en *Vreem Bloed*. In 2005 ontving ze De Gouden Ganzenveer voor haar dramatische oeuvre tot dusver, in 2008 de tweejaarlijkse Edmund Hustinxprijs voor dramaschrijvers in de Lage Landen.

www.mariagoos.nl

Toneelwerk

Oumi – 2011

Doek – 2011

De Geschiedenis van de Familie Avenier, 3 en 4 – 2008

De Geschiedenis van de Familie Avenier, 1 en 2 – 2007

Smoeder i.s.m. met Marcel Musters – 2004

Nu Even Niet & Nu Even Wel – 2004

Nu Even Wel – 2003

Cloaca – 2002

Nu Even Niet – 2001

Familie – 1999

Krambamboelie – 1999

De Kuba Walda's – 1998

Draaikonten – 1997

Eeuwig Jong – 1988

Alles is liefde – 1988

In het uiterste geval – 1987

Helden – 1986

De Keizerin van België – 1985

Een avond in Extase – 1984

Blessuretijd – 1983

Tussen Zussen – 1983

En toen Mamma – 1982